

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ

34. Τα ιερά άμφια των Κληρικών (Β')

Οι απλοί κληρικοί των αγροτικών περιοχών ακολουθούσαν την ενδυμασία που όριζαν οι τοπικές συνήθειες. Την εποχή της Τουρκοκρατίας, οι κατακτητές υιοθέτησαν την πολυτελή αμφίεση των Βυζαντινών, ενώ δεν παρενέβησαν στην εξωτερική περιβολή των κληρικών, γιατί από τη μία δεν τους ενοχλούσε το μέλαν εξωτερικό ένδυμα και από την άλλη, για πολιτικούς λόγους, παραχώρησαν προνόμια και ελευθερίες στον κλήρο. Την περίοδο αυτή, τα άμφια των κληρικών, και ιδιαίτερα εκείνα των επισκόπων, αποκτούν λαμπρότητα, για να διατηρηθεί το μεγαλείο της εκλιπούσας αυτοκρατορίας και για να δηλωθεί η αντιπροσώπευση της πολιτικής εξουσίας από τους κληρικούς.

Η πάντοτε πονηρή διπλωματία του Τουρκικού Κράτους επέδρασε καταλυτικά. Ο Σουλτάνος πήρε τον Πατριάρχη και τον τοποθέτησε στον θρόνο του Αυτοκράτορα και τον κατέστησε αρχηγόν Κράτους (Μιλλέτμπαση). Από τότε στους Ναούς εκεί που ήταν ο θρόνος (το στασίδι) του Αυτοκράτορα μεταφέρθηκε και είναι σήμερα το Δεσποτικό, ενώ πριν το στασίδι του Επισκόπου ήταν απέναντι από το στασίδι του Αυτοκράτορα. Ο Διάκονος ιστάμενος ανάμεσα στα δύο αυτά στασίδια σηκωνε το Ωράριο και έδειχνε δεξιά τον Αυτοκράτορα και έλεγε: «Τὸν δεσπότην» κι ύστερα γύριζε αριστερά και έδειχνε τον Επίσκοπο και έλεγε: «καὶ Ἀρχιερέα ἡμῶν, Κύριε φύλαττε». Επρόκειτο συνεπώς για δύο ξεχωριστά πρόσωπα. Από τότε όμως ο Σουλτάνος συγχώνευσε τα δύο πρόσωπα σε ένα και επειδή άρεσε πιο πολύ στους Επισκόπους ο τίτλος του Δεσπότη, αυτόν δηλαδή που είχε ο Αυτοκράτορας, προτίμησαν να τους λέμε Δεσποτάδες από Επισκόπους.

Εκτός των απομακρυσμένων, του κέντρου, περιοχών, όπου η δύναμη των Δημογερόντων ήταν ισχυρή και διατηρήθηκε από αυτούς η χρήση των πολυτελών βυζαντινών ενδυμάτων, στους υπόλοιπους ραγιάδες απαγορευόταν αυστηρά και απόλυτα με διατάγματα, που όριζαν ακόμη και την θανατική ποινή, η πολυτελής και ανάλογη με εκείνη των κατακτητών ένδυση. Μόνο οι Ευρωπαίοι, οι προστατευόμενοι από αυτούς Έλληνες και οι διερμηνείς αποκτούσαν το δικαίωμα ανάλογης των κατακτητών αμφιέσεως.

Στην Κρήτη για παράδειγμα και στα νησιά χρησιμοποιείτο η τοπική ενδυμασία στην καθημερινή ζωή των κληρικών (η βράκα, η ζώνη και το γελέκι), συνήθεια που έφθασε έως των ημερών μας. Ποιος δεν θυμάται π.χ. τον παπά Χατζή από την Ελούντα με τη βράκα και τα στιβάνια. Το ίδιο και στο χωριό μου, το Βραχάσι και στα μοναστήρια οι

καλόγεροι. Βλ. ιερείς στον Κρούστα, στην Κριτσά και τον ηγούμενο στην Παναγία την Κερά Πεδιάδος Κοσμά Ασσαριωτάκη, στην Κρουσταλένια κ.λπ.

Από τις προσωπογραφίες, τις τοιχογραφίες και, κυρίως, από τις περιγραφές και τις εικόνες που κληροδότησαν στην έρευνα οι περιηγητές, συνάγομε το συμπέρασμα ότι κατά την εξεταζόμενη εποχή, το ένδυμα των κληρικών και εκείνο των λαϊκών ομοιάζε μεταξύ τους, τόσο ως προς τη μορφή, όσο και ως προς τον χρωματισμό, ο οποίος ήταν σκουρόχρωμος, κατά εντολή των Τούρκων. Οι κληρικοί και οι λαϊκοί, στα χρόνια της δουλείας ενδύονταν εσωτερικά με τον χιτώνα ή το βυζαντινό σφικτούριο και εξωτερικά με τη μετασχηματισμένη δαλματική ή το βυζαντινό κολόβιο, με τις δύο παραλλαγές του, κοντό και ράσο. Αν και το ράσο θεωρείτο, κυρίως, μοναχικό ένδυμα, ωστόσο, παρόμοιο αυτού φορούσαν και οι κοσμικοί και οι κληρικοί, το οποίο μεταγενέστερα ονομάστηκε τσουμπές.

Οι ανώτεροι κληρικοί, πάνω από το αντερί (το οποίο είναι τύπος φαρδιάς πουκαμίσας) ενδύονταν ένα άλλο ρούχο που ονομαζόταν «καφτάνι(ον)». Το συγκεκριμένο ένδυμα ήταν όμοιο με τον αρχιερατικό μανδύα, το φορούσαν και οι Τούρκοι και συναντάται και με την ονομασία καββάδιον. Το καββάδιον το παράδιδε ο ίδιος ο σουλτάνος στον Πατριάρχη κατά την ενθρόνιση του τελευταίου στον πατριαρχικό θρόνο. Από τον 17ο αιώνα παρατηρείται μια συνεχής προσαρμογή των ιερατικών ενδυμάτων σύμφωνα με την ανατολική μοναχική παράδοση, καθώς διατάγματα, που εκδίδονται από τον σουλτάνο, απαγορεύουν στους ανατολικούς να φορούν ενδύματα που παρόμοια είναι των Δυτικών.

Το σημερινό σχήμα των κληρικών, όσον αφορά την ενδυμασία αυτών, αποτελείται από το αντερί ή ζωστικό, το οποίο είναι μια εξέλιξη του ελληνικού χιτώνα και από το ράσο. Τον Μάιο του 1855, με συνοδική εγκύκλιο που εξέδωσε η Ελληνική Εκκλησία, ορίζεται η ομοιόμορφη εμφάνιση όλων των κληρικών και παρατηρείται μια σταδιακή μετάβαση στην, κατά τον μοναχικό τύπο, ένδυση των κληρικών. Παρά τις προσπάθειες που έγιναν κατά καιρούς από κύκλους κληρικών, με αίτημα την μεταρρύθμιση του σχήματος, το 1931, με την έκδοση σχετικού διατάγματος με τίτλο «περί τῆς κανονικῆς περιβολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου κλήρου», αναφέρεται ρητά ότι το σχήμα του κλήρου δηλώνεται με το ράσον, το αντερίον, τη ζώνη και το καμελαύχιον, όταν βρίσκεται εκτός Εκκλησιαστικής υπηρεσίας, ενώ κατά τη διάρκεια των Ιεροτελεστιῶν, τα εξειδικευμένα ενδύματα υποδηλώνουν τους τρεις βαθμούς της Ιεροσύνης.

Με ποικιλόχρωμα και συνήθως χρυσοποίκιλτα υφάσματα, ο Διάκονος φορεί το στιχάριον, το οράριον και τα επιμάνικα, ο Πρεσβύτερος ενδύεται το στιχάριον, το επιτραχήλιον, τη ζώνη, τα επιμάνικα, το φελόνιον και το επιγονάτιον (για τους οφφικιούχους), ενώ ο Επίσκοπος φέρει το στιχάριον, το επιτραχήλιον, τη ζώνη, τα επιμάνικα, τον σάκκο, το επιγονάτιον, το ωμοφόριον, τη μίτρα και την ποιμαντορική ράβδο.

(Συνεχίζεται...)